

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ

(Төңүзү, Эгези 1-ги армыла).

Стандартизация ажылынын эртем-техниктик деңгээлин бедирин, техник-экономикалык көрүнүштөрү куду стандарттардын болгаш техниктик негеддерин бадылап чорукту болдурууна база чаа стандарттардын тургузулууну хуузаан кызырыны ССРЭ-ниң Курстандартыга санаадаан. Улетир кылыгынын, чоноун тергелде баранарын болгаш тыш-чем продукттарын чогаалды кылым-даа, бугурунда турар эле стандарттарын болгаш техниктик негеддерин сатыр дээр кунуе хайгааралык күштерлер. Продукцияны стандарттар, унификастар болгаш аттестаттары биле холбашкан ажылынын норматив-техниктик документация-биле улус ажылыгынын хандарын экинжер. Стандартизациянын планарын улус ажылыгынын кол-жол соругаларын шийтерээрликте ажыкты кылдыр тургузары, оларны эртем-техникалык хогжудеңгээл болгаш чаа продукцияны бугуруунуң чугула соругалары-биле ханы дүүштүрүн база

күрүшенин Шынар демдэн түспүр продукцияларын бугуруу бедик жүргүзүлгөн болгаш эки пиланын негеддеринге долу дүүшкен турарын бедик амырын СЭКП ТК ССРЭ-ниң Курстаныга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелин эртем болгаш техника талазы-биле Күрүне комитетинге, ССРЭ-ниң Курстан-картыга дааскан, Хамарыш-кан министрстволар болгаш ведомстволар-биле кады шынарын аттестаттарынын, эки шынарын продукцияны бугуруу дээр база бугурулганын болгаш ведомстволарын техниктик контроль кидистериниң, шынар талазы-биле инспекцияларын эки ажылы дээр оларга материалдык шындал-мактады тасырының практиканын ханы-биле өөренип көөр болгаш бо айттылар талазы-биле амгы удеге инструкцияларга, дүрүм-нерге чугула керектик оксерилге, негеддерин киирер.

Бугурулгелерге, катты-жымыштарына, конструктор болгаш төлөвилеел органна-цияларында стандарттарын

„Күш-ажылдын хоочуну“ медаль-биле республиканын бугурулге болгаш албан черлеринин ажылчыларын база албан-хаакчыларын шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунун ЧАРЛЫ

Ур уде ак-сеткилик күш-ажылы дээр ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунуң мурунунда «Күш-ажылдын хоочуну» медаль-биле шаңнаар болат:

КЫЗЫЛ ХООРАЙ

- Анастасия Григорьевна Александрова — республиканың № 2 эмгектеңизин медрес-тразы.
- Вера Федоровна Артамонова — республиканың экология диспансеринин санитаркасы.
- Андрей Николаевич Баранов — республиканың экология диспансеринин рентген лаборанты.
- Ольга Ивановна Веселова — республиканың № 2 эмгектеңизин санитаркасы.
- Мария Григорьевна Гарифулдина — медициналык дүрүлгө дуушарың санитаркасы.
- Александра Петровна Гордионко — республиканың Кызылда ашыр ажылынын техниктик ажылдакчысы.
- Мария Алексеевна Кашневская — Кызыл хоорайда пенсионер.
- Маргарита Павловна Колупинская — республиканың экология диспансеринин санитаркасы.
- Екатерина Григорьевна Монахова — республиканың санэпидемстанциянын баклаборанты.
- Татьяна Семеновна Петухова — республиканың экология диспансеринин медрес-тразы.
- Нина Лукьяновна Середина — яш ажылыгы эргелелин кидиле начальниги.
- Дмитрий Семенович Чистаев — Кызыл хоорайда пенсионер.
- Василий Лукьянович Шкоркин — Тыва АССР талазы-биле күрүспектор.

БАРЫН-ХЕМЧИК РАЙОН

- Норбу Самбу Мартевеевич Саая — «Барлык» совхозтуң хойжу бригаданын бригадир.
- Долгар Сергеевна Тарн-Сюрюн — Кызыл-Мажалык суурда пенсионер.
- Тас-ол Седельник Хертек — «Барлык» совхозтуң ажылчыны.
- Серджиана Санч-Ширеевна Чамыш-оол — Кызыл-Мажалык суурда пенсионер.
- Вера Чудьмулова Байлак — СЭКП-ниң XXII съездин аттыг совхозтуң ажылчыны.
- Сара Чиртай-ооловна Канчыр-оол — Чыраа-Бажы ортумаак школаның башкысы.
- Кижээ Комбуевич Мойгуш — «Чыраа-Бажы» совхозтуң хойжузу.
- Метек-Доржу Лопсан-Серенович Мойгуш — СЭКП-ниң XXII съездин аттыг совхозтуң ажылчыны.
- Туңдулапа Бирлесевич Мойгуш — Чадаананың харылзаа бедиринин электромонтеру.
- Валентин Каттыраевич Назым-оол — Чыраа-Бажы санитарий школа-интернатынын башкысы.
- Анна Артан-ооловна Норжай — СЭКП-ниң Тыва АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.
- Кызыл хоорай, 1975 чылдың ноябрь 30.

КЛА-ХЕМ РАЙОН

- Александр Семенович Даныков — райоң кидиленин эргелелини.
- Галина Дмитриевна Дресвинникова — районнуң харылзаа бедиринин почтачысы.
- Максар Оскумович Исам — «Тере-Хөл» колхозтуң сарык каларчысы.
- Анастасия Степановна Кама — Кара-Хаак ортумаак школаның техниктик ажылчыны.
- Авдьябан Оюевна Маады — «Кара-Хаак» совхозтуң хойжузуң дуулаачкыны.
- Покустей Чотмезич Ооржак — «Кара-Хаак» совхозтуң хойжузу.
- Болган Увалевич Оюн — «Кара-Хаак» совхозтуң хойжузу.
- Тимофей Степанович Самороков — «Кара-Хаак» совхозтуң ажылчыны.
- Мария Григорьевна Скакова — «Кара-Хаак» совхозтуң ажылчыны.
- Зоя Извольна Хертек — «Кара-Хаак» совхозтуң ажылчыны.
- Антонина Андреевна Широкова — «Кара-Хаак» совхозтуң тачкычы.

ӨВҮР РАЙОН

- Канчыр-оол Онам-оолович Сарыгалар — Хандагайты суурда тачкычылар бригадир.
- Ефросинья Алексеевна Матюхова — районнуң культура баранарынын магазининиң сарыкчысы.
- Анастасия Георгиевна Петеримова — районнуң харылзаа бедиринин телефончик.
- Иван Алексеевич Сайтугин — Туран хоорайда пенсионер.
- Александр Георгиевич Шевцов — районнуң ажыл-агый магазининин эргелелини.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОН

- Иосиф Гиларович Веретинский — Шагаан-Арыгның № 2 ортумаак школанын ажыл-агый эргелелини.
- Монгуш Базаарович Доспан-оол — 586 дугаар КМК-ның башкычы.
- Мария Филимоновна Мешукова — Шагаан-Арыгның № 1 школанын кижжакчыны.
- Константин Степанович Павский — 586 дугаар КМК-ның башкычы.
- Кыргыс Сульдуюкович Сачым — госстрах агентини.
- Валентина Одууповна Толучумаа — Шагаан-Арыгның № 2 ортумаак школанын башкысы.
- Михаил Андреевич Шевцов — Шагаан-Арыг АТБ-нинин хымык механчик.

ЯПОНИЯ ДҮРГЕДЭЭШКИНИН ООЖУРГАДЫП ТУРАР

Сөөлү 20 чыл дургузунда улум-на өзүр орап дүргедээш-кы-биле ажалдап турган Япониянын экономикасы ам оожумпан эгезин. Премьер-министр Т. Микийиң сөзү-биле алырга, ол дээрге чурттуң төөгүзүне болуп ийбээн берделдер. Оң оңаттай талазы болза, улумчулашкан депрессияны улум-на халлаш орап инфляция-биле сыйрып тургаш болур. Оң кадан ажал элчилериниң дуга-бында чугуларын ам дээр-бинде кым-да дидиништер турар. Премьер-министр-биле экономикалык планназын бю-розу үдүртүп турар орадак-чызы Т. Фукудзунин чокта чаа болган ужуражылганын үеинде амгы бердээшкенин дээр япон — экономикалык уш-тууларыга өзөө-ле дээрге бир чыл херек деп даап бо-лашкын чугулааттылар. Оң-биле кады буурашкындан амын дүргө эттине херек бо- деп улуг дүүзүрүн берек чо-гун япон удуругуларын кылыш-даа саткандырган. Оларнын бодалы-биле алырга,

1976 сан-хөө чылдың төңү-зүнде бевин (1977 чылдың март) Япониянын бугуруучу күштери чүгө 90 хуу ажыл-даар. Япон экономикага шак мынды дүмбөй өскөр деп чүвөн хан-ла чылдар бурун-гаар болдур бевин берге турган. Хөгжүдө талазы-биле капиталисттик делегенин ийги улетүрүдү күрүшенин оруну ол бижыш-биле эзел турган. Шоду Калифорния деп америк штаттын шөлүгө деп бугу чуртгакчы чоңуң чүгө 3 хуу-зү чурттан турар ортулуктар делегенин салды флюидун чурткы кези хире онаажым, ридиопримектеринин болгаш телескоптарын үштүк бир кези хире, делегейе кай, шой, автомобильдер, кылым-ла узады дээр өске-даа чүү-деринин алыгы кезин бугу-рун турган. Япониянын дээр-лүр бугурулузунин хемчээл Мүруну-Чоол Азиянык шүптү чурттарынын бугу-рулузунин беш катан хой болгаш Франция биле Англия-нын бугурулузунин каттай аа-ган хемчээлинге деп чыгыш Сөөлү ийн оң чылдарын дур-гузулза япон экономиканын өзүлдезинин темпине Франция азы ГФР-нинден ийн, АКШ-тымдан үш, Англияныкыдан дүрт катан улеткен. Оң чыл дургузунда — 1962 чылдан 1972 чылга чедир — Япо-ниянын үлетир бугурулузунин хемчээл дөрт катан өскөр. Оң баранарын кылбай-биле саттынын, делегейге бугу рыноктарына конкур-сияга чедириниң киржин турган, а алдын валютаның курлавырына дыка улуг хем-чээлге — 20 марк, долларга четкек болгаш чүгө ГФР-ниң курлавырына четеви тур-ган. АКШ-тын күрүне депар-таментини Япониянын дайын соогулузун экономикалык хөг-жүдөжүн «делегенин чаа куулгазынын» деп алаар. Бу-дүрүлгөнүн ишти хемчээлинин

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

ЧҮРЕКТИҢ ХАНЫЗЫНДАН БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИННЕРИ

Тайбың талаакчыларынын шимчээшкенин дээр шаңна-лы — Ф. Жолло-Кори аттың «Тайбын адым медаль» эш Л. И. Брежневте тывыскаанын холбаштыр коммунисттик партияларын уду-руктуларынын, күрүне болгаш хой-иниң ажылдакчыларынын делегей болгаш хой-иниң органназылардан байыр чедирген телеграммалар кээп үргүчүлөшпөдөн.

Социалист амын партиязынын Төл Комитетинин мурунунда ВСАП ТК-ның Бирги секретары Янош Кадар Леонид

Илья Брежневте чүректин ханызындан байыр чедирген. Бүгү-иниң тайбын болгаш уаустарын «хостагазын эрге-ажыктарына дууш-тур СЭКП-ниң чорутул турар тайбын политикалык чыгыш чок боттаандырыны улеткен» эш Л. И. Брежневтин хой талазы, мога чок ажыл-чорудулганы венгр коммунистер, бугу венгр улус эки билер болгаш бедин-биле үөлөп турар деп ол оңаалап демдегезин.

Шри Ланканың Коммунисттик партиязынын Даргазы С. А. Викремасингхе теле-грамма чоруткан, делегейин дүшкүрүлү чоруну кошка-дырынын. Европаның айыл чок чорутуучу болгаш бугу делегейге бижы тайбынны үлөвүн тургузурун хөг-жөткө оода утуу салышты-рыны киирген тайбың дээр мога чок демиселч Л. И. Брежневте Тайбынның Бүгү-делегей чөвүленин дээр шаңналы тывыскаанын мээң чуртумуң коммунистер база чагай сеткил ханымынын илергейлеп турар деп дем-дегезин.

Чехословак совет найыраа эвделениң Төл комитети, Марокконуң депшияте болгаш социализм партиязынын Чингине секретары Али Ята, Но-вал-совет найыраа эвделенин чингине секретары Прем-Кумар-Баттаран, Юрист-кократтарын делегей катты-жымышкынын чүгөшкөн президенти Жос Ноддин, Яно-совет найыраа эвделенин найыраалык «Индерла-ды»-ССРЭ энталелинин баштыр чери база бедин шалына-биле холбаштыр Леонид Ильяч Брежневте байыр чедирген. (СЭТА).

ДАШТЫКЫДА КУЛЬТУРА БОЛУУШКУННАРЫ

ПРАГА, Чехословак найыраа-ладала РСФСР-ниң уаустуң чур-кучузу Петр Оссовскийнин ажылдакчынын делегейге эжиттигин. Оң чылга дээр 120 ажылдың хой кезин оң Чехословакияга ани-чоруну үеинде чурал. Олар дээрге, Праганың амыралын кергүшкен турутар, Муруну Чехиянык болгаш Словакия-нын алгарынын өвүр-хевир-лери, хоорайнын болгаш ко-лодун-даа ажыл-чиликтериниң портреттери-дир.

Катманду, Непалдың дегисиледе чедир күн иштине ажылдаан. Марксизм-лени-низмдин классиктеринин орус болгаш совет чевен чогаалдын чоңарын база эртем-техник-тик, интелектуал-политиктик чо-гаалдарын солугурамын дел-гезин. Оларда совет улустуң бугу талазы-биле удуз же-динисининин дугайын чу-галлап турар.

Керээни күштүг кылдыр бадылаан

БЕРЛИН. (СЭТА). ГДР-ниң Улусчу палатгазы бодунуң ху-ралының ГДР-биле ССРЭ-ниң аразына 1975 чылдың ок-тябрь 7-де ат салган. Найы-рал, кады амылдажылга бол-гаш бот-боттарыга дуулаачы дугайында керээни чагыс-ун-биле бадылап, хулэсп ал-ган.

ГДР-ниң Министрлер Чөвү-лелинин даасканын бугуар даштыны херектер министр депуат О. Фишер чүвө чуга-лаан, гитлерийн фашизмден немес улусту хостаанынын 30 чыл оңонал болгаш ГДР-ниң национал байырлынын

хунунае ГСЧП ТН-ның Биги секретары З. Хенекер биле СЭКП ТН-ның Чингине се-кретары Л. И. Брежневтиң ат салганы бо керээ болза, со-циалисттик дем каттыштырыл-ганынын күчү-шөдөлүн, оң чагыс эмин болгаш сырый каттыжымынын улум биж-жылдарыне бистиң чурттары-мык бир деминг чүткүлүн илердип турар-дыр — деп демдегезин. Ол социализмниң төөгүлүг чедишикиннин илдегидин-биле камгалаарын магдадылап турар. Ол керээ ийн улустарын болгаш нурунелерин улам

санаалдынар. Ол хоойлу тө-лөвөленин бугуар Помехия катал тургузул, чаргыр ажылдарга чегырлар үш миллярд дига-ажыны тускай-лаан турар чурат.

РИМ. Италиянын чазанын сенатына Коммунисттик бол-ган социалист партияларын тывыскаачкылары делегей культуразынын эң-не сурат-каан тураксаалдарынын бир-рези болур чер — Неаполь-дуң чогуула эрте-бургуңуң Помпей хоорайын урелин, бүс-түр чоруткан камгалап со-руламын хоойлу телевиделия

Веймарда кодээ ажыл-агый техникамын кылып турар улусчу хоомбинанын энтелегиде чегиде каргофель ажап амыр комбайны кылып турары. Хунуң-не ол чылда 23 комбайн алаа кылып, үдүртүп турар. ЦБ-ПМА-ның фотоу.

АЙЫЛ ЧОК ЧОРУК ЧӨВҮЛЕЛИ: Агрессорну буруу шапкан

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ливан-га уду Израилдин агрессия-зынын элчегин үгүдөшин-кининге болгаш палестин дее-кенин туралагарын ира-иль ужар чүдүлү бомбала-ныга холбаштыр КНО-нуң Айыл чок чорук Чөвүлели бодунуң дүргө хуралын база катал чымдырган.

ПОРТУГАЛИЯ: революциянын берге үези

Амгы үеде португали рево-люция бодунуң салым-хуузу-нда эң берге болгаш айылдыг үелерин бирөөниңде таваржып турар. Ол чуртка адалан каш хонук дургузунда хамааты дайын өскүп үнер чыгап турган. Ноябрь 25 болгаш 26 хунеринде шериг коектерин аразына боо-чепсектик сееркирин алышкылар беэни болгузаан.

Амгы үеде португали рево-люциянын үнүс болурунун кара чалгыс болгаш улустун эрге-аскытарыга дүүшкөн оруу болза, оң чүгө поли-тике талазы-биле шийтирлөө-ри ол бооп турарын Порту-галиянын коммунистери ба-рымдалаан турар. Революция-нын чедишикиннин камга-лаарын болгаш Португалия-нын социалисттик орук-биле хогжүрүн күзөп турар бугу күштери сырый каттыжым, улум серемчелдик бодуруиче олар кыгырттып турар.

«Ливаннын девискөзүн бол-гаш дескен палестинеринин туралагарын араатанып бугу-биле бомбалаанын Япония-нын төлөөлери шийтирлени-биле удуруланын, буруу шаап турар — деп, Япониянын КНО-нуң чанында доктаамал төлөөлөкчизи С. Сайто боду-вун чугаанына демдегезин.

Агрессорну сойлап, илер-дин турар маргыжар аргажок шынын бадтылашкынар бар болгандамын АКШ-ның төлөө-лекчизи Д. Мойнхэн «Изра-ильдин агаардан күштүг хал-даашкынын агартып арга чо-кур — деп, кишир уурга та-варышкан.

Амгы үеде чуртта онаа бай-далы дүжүрткөн. Адыгы тур-чаак катал ажылдап агаар. Мичалда-даа Португалиянын Коммунисттик партиязынын бо-дал турары-биле алырга, тур-густуган кризистин чөөн үездик күштерин чазакта болгаш Чепсектик Күштер Шимчөөшкенинде турарынын бижжылдарынын болгаш бө-рынын үездиктерге өйтүр ша-рымышкыны кылырын оруу-биле чоруп тургаш, ам ший-тирлеп болур. (СЭТА).

Кызыл-Мажалыктың Куйтура бажынына ийн дун баян уну узуктубей, ир-шоор дини-мисеп, көрүктүлөр зал сын-мастан, дык-ла халызын болган. Барым-Хемчик районун улусу талантыларынын район фестивалына районун бот-тымын уран чуул коллективтери концерттери баралгадм, уран чуул талазы-биле тергисинери илереди турган о. Район төвүгө эртен уран чуулду көрүлдениге ажал-агыйлардан, албай орнациялардан боттарыга эр-тирилээни бирги элечегин түнделиде шилп алдыган талантылар аныктар-даа, на-зылай берген хыргандар-даа хиржип келтирэн.

Бо чыгы көрүлдөгө районун улусу чогадыкчылары багай эвес белеткенил. фести-валга киржи ужурут 9 кол-лективтер барык 400 ажык кижини фестивалга лаара тут-кал.

Район фестивалын кир-жикчилерине СЭКП райкомун секретары С. К. Күжүгөт байыр чедирп, районун көрүлдө талазы-биле жоризиниң мурундан фестивалды ажит-кал.

Баштайгы концертти Кызыл-Мажалыктың Куйтура бажы-нын чанында бот-тымын кол-лектив С. Бюрбенц «Күш-ажылга мактал», А. Кошгар-нын «Тилеттербес күчү күш-түт» деп нити ирлары-биле ажиткыл.

«Шекпээр», «Хемчик» совхоз-тарын концерттери солун, оу хорзе-де ол, аларын кайы-бир-ээн бирги чери алыр улус-

УЛУСЧУ чогадымга фестивалы

ӨЗҮЛДЕНИН ХЕРЕЧИЗИ БОЛГАН

ле эки белеткенгеи көргүс-кек.

Көрүлдө «Барлык» совхоз-тун ажылчы комитетинин дар-газы Олжак Куулар, мыда пар-тия эге орнациянын секретары Дарый-оол Саая, «Дөң-Терези» совхозтун парт-ком секретары Ческ Сары-лар олар боттары киржи, баштап алган келтирэн.

Барыкчыларын концертти эгелээр билек аларын ик-кевиниң клас-чаражын, нити көрүгүлгөриң билек утка-лымы, оидакчыларын сена културалын эки сагып бил-рин чот мактал эгелээр. Олар-нын нити ирлары күөскет-ки, ташылары, ансамбльдери дээр ийн-чагыстың ирлары ирлары оидакчыларын эки белеткенгеи херечилеп тур-ган. Борта мыда школа кол-лективни улуг күштү үндүрүп,

алпактарга эки дузалып, илелкейг киришкенер. Эң мыаңгы ташы өөрдирине башкы Сайдан Ооржак, кон-цертти тургузуу белеткери-ге башкылар Базыр-оол Ооржак, Александр Хойлака олар кызыкмаккай болганын жюри демделгэн. Бо коллективтин ташычылары жанр айлы-биле бирги чери алган. Ол ишкеш сагычтар, хоумусчулар база-ла мыда хей болуп, эки ойнаанар. Салгы-жы өг-бүлө Баран-оолдар-ны ирлар, хоумустур турарын база Монгуш Бийеиниң «Аванга» деп ирны ирларын көрүктүлөр соуурган.

Дөң-терезиниң нити ирлары Ак-Довуракты алпак ирлары солун болган. Мында бот чогадыллар, чаа тамы-лар, ирлар хей-биле иле-рээр. А. Догданын «Уш чы-рык» деп шулуун номчааны,

ташкыларын «Иайжилер» деп тамып тепкен. А. Кы-сгайын «Чашы хем» деп ирны ирлары улуг үнелели алган.

Көрүлдениң ийн хуңузе баштайгы көрүгүтү улусуң четтиклей манал турган Эр-ти-Барлыктың бот-тымын артистери эгелээр. Олар кон-цертти А. Чыргал-оолдун «Ле-ниния партия», Р. Кенденби-диң «Орденниң Тыва» деп ир-лары-биле ажиткан. Эрги-бар-лыкчулар моон мурунда чыл-дарда нитиниң ирлары 3-4 үнереге ирлажып турган бо-ла, бо чылын ийдип үнер дем-налыбай барган. Оларын сы-гытчылары эки белеткедил болуп, чоңун алпак чыккан-кымы-биле шапчакан. Бо улаада эрги-барлыкчулар, шек-пээрчилер ишкеш боттары-нын уран талантына бу-зуреп, баш бурунгар эки бе-леткедил кылбай турганы ба-

за илерээр. Олар чаа чога-дыкчы үндүлери эвээшти кыл-ыл, эргиле-ле номерлары чаартып алган улуг белеткек чоң келгени-биле көрүктүлери комултай.

«Барлык» совхозтун Акс-Барлык салбырынн Сот-тымын артистери база-ла ба-гай эвес белеткедил кээп, көрүктүлери улуг үнелели алган. Мында школа директо-ру Шалгы Саг боу киржи, башкылары болган анык-тары хей-биле эгелелел, со-луи көрүгүлгөри ол боу ой-наал. Оларын оодаларынч болган урустун баштап таңы-ның, Рамса Дамбыл болуң чогаатканы «Ажы-чылды ш-ляп ал чор» деп шулуун чу-галламы солун болган.

Көрүлдө чаа-чаа ирла-жылар, сыгытчылар, бот-чога-дыкчулар хей-биле илерээр. Эрги-Барлыктын Давка Хо-мичукуун чогаатканы «Макта-кымы хуш» деп шулууту, Кы-зыл-Мажалыктан Колхозной Кызылдың «Экия, Соң» деп моол ирны ирлааны, Бижиң-Хайдан К. Биче-оолдун бы-зааныга аялгалары эң солун болуулары. Ол ишкеш чаа-чаа тамычлар, национал хөгжүм-баш элээ көрүлдениң алган. Ниятин-биле көрүлдөгө кол-лектив бирүүжү кириккен кол-лектив бирүүжү эки көрүгүт-лериң көрүгүтү турган чамдык коллективтер ол-ла өөрдө кол-лектив арай комултайт болган. Ол ишкеш фестивал-га Анигати, Бижиңти-Хайын бот-тымын артистери кош-как белеткедил кээп, куду ишкеш концерттери көр-гүсөккөр. Район фестивалы-га чамдык коллективтеринч

көргүтүп турар көрүгүлгөри ам-даа амгы үнениң негелле-ниге таарышса, чаа чога-дыкчы үндүлөр эвээш болу-улары демделээр алар. Ол ишкеш оидакчыларын ил-кеш чыгыс ай эвес, шокар болуп, кеттиңил алганы шын эвес, эви бастинман болуп турары чөтө таарышса. Чам-дык оидакчыларын сена културалың сагып турарына четтестер хей. Бо четтестер-же икчээгениң салыры чугула.

Ийн дун үргүчүзүн фести-валдын түнелени жюри үн-дүргөн. Тус-тус жанрлар айы-биле болган нити коллектив-тер айлы-биле тилекчилери алаарга мындат: тамы, национал жогжум, эр улусуң ин-самблиниң талазы-биле бирги чери барлыкчулар, сыгыт та-лазы-биле эрги-барлыкчулар, нити ирты дөң-терезинчилер, а херэжени улусуң ансамбли-ге шекпээрчилер тилээр. Ния-тин-биле фестивалдын бирги чери «Барлык» совхозтун төвүнүн, ийнги чери Дөң-Терезиниң, үшкүзүн Акс-Бар-лыктын уран талантылары тус-тузула үлөшкөнөр. Көрүлдөгө шылтаран коллектив-терге болган тус-тус күөскет-дилчилерге өрөктөк шаңчалар-ны, дипломдарын тыксыган.

Ниятин-биле район фести-валы «Партиянын XXV съез-диниң төлөткө уткуу тур бис» деп кыйгыртылган ала-була эрчи, партия, төрөн чурут турган, боттарың ажал-ажык иди чедиринериң алган, өөзүн, хей-хей талантылар-дыктын райола өвүн турарын база катап бадтыккан.

Х. МОНГУШ,

«Шынын» тускай коор.

«СПОРТЛОТО» ТИРАЖЫНЫҢ ТҮҮНДЕЛДЕРИ

Москвага декабрь 3-те болуп эрткен «Спортлото» болган «Спортлото-2»-нин 46-гы тира-жының түндөлдөрүн спорт лотереяның кол эргелеси үн-дүргө.

«СПОРТЛОТО»: алды но-мерни кым-даа тыппаа; беш номерни тыпкан кижэ 5.000 рубльди (39 карточка) ойнал алган; дорт номерни тыпкан-нар — 98 рубльди (3.730 кар-точка) алыр; үш номерни — 4 рубльди (85.485 карточка) алыр.

«СПОРТЛОТО-2»: алды но-мерни баш кым-даа тыппа-лаа; беш номерни тыпкан кижэ 4.022 рубльди (35 кар-точка) алыр; дорт номерни тыпканнар — 83 рубльди (2.203 карточка); үш номерни — 3 рубльди (46.957 карточка) алыр.

46-гы тиражтын ойнал алышынын 1975 чылдын декабрь 14-тен январь 14-ке чедир төлөп бээр.

(СЭТА).

ДЕКАБРЬ 9-ТА

МОСКВАДАН
9.00—Медээлер.
9.10—«Бойдуз-биле тамыжып тур бис».
9.30—Өндүт мультфильм.
9.40—Информастыг програм-ма, Концерт. Өндүт.
11.35—«Урут дээр» Теле-шынжың баштайгы көр-гүзүлгөн.

КЫЗЫЛДАН
Фильмдерин урулгарга.
«Пассажир». Теле-фильм.

МОСКВАДАН
13.50—«Эш Пассажир». Ис-панынның Компартиянын Даргазы Д. Ибар-рурнин төртүңгөн бу-рундан бээр 80 чыл ду-рунда.

14.20—«Ада». Полак чогааткы Флещерова-Мускат м.ң «Дамалар, дос, бур-лер» деп чогаалын бу-гар телешини.

15.35—Гандболда дөлдөк чемпионда. Киветч өнүтү дамчыдалага, КЫЗЫЛДАН

16.05—«Воскресение ака». Уран-чечен фильм.
17.10—«Усти-Илим, Току бер-гени». Телефильм.

МОСКВАДАН
17.30—«Ев». Информастыг програм-ма.
КЫЗЫЛДАН

18.00—«Гурый Крылов». Теле-фильм.
18.15—Телемээлдер.
18.30—«Трактор септелгениде чаа чуу». Эрте-м-венте-редиктеди фильм.

18.50—«Сезидиел сьезд чеди-ри». Дамчыдалага.
19.20—Документалды фильм.
19.40—Телемээлдер.
19.50—Чаралар, реклама.

МОСКВАДАН
19.55—Информастыг програм-ма, Концерт. Өндүт.
22.00—Документалды фильм.
22.20—22.30—Чапсар.
22.30—«Эш Пассажир». Ис-панынның Компартиянын Даргазы Д. Ибар-рурнин төртүңгөн бу-рундан бээр 80 чыл ду-рунда.

23.00—23.30—«Ев». Инфор-мастыг программа.

АГААР

Кызылдың агаар станынның ийн мезээни буугар алтыр. Бөгүн республикага болган Кызылга аяр булуттар, кар чыбас Чөөн чүк улданыш-кынын хаттың түргөн секу-дада 0-5 метр чедер.

Агаарын температуралы дагыч чедерге 22-27, эске-леринге 29-34, Кызылга 31-33 градус соор.
Асторуктарга туманнар, орук муң метрден бээр кес-түр.

Редактор В. С. ШАРВИН.

КИНО

ДЕКАБРЬ 9-ТА

«НАЙРА»: «Неңиң ху-лүмүрү» 9.40, 11.30, 13.20, 15.10 «Аргентина» 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Шунгузун кы-рыкы кийгирер» 10.10, 15.45 «Ак частымын» 11.40, 17.20, «Былмыналган мыакшыл» 13.15, 18.55, 21.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Хоругут мыакшыл» 15.00, 18.40, «Ат-түр бамы чок кижэ» 16.50, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Өөр бөрүлөр» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шак-тарда.

А. ЕВРОП,
Барым-Хемчик район.

КРАСНОДАР ШАЙЫ

Кубанда эстүрүп турар бир чус кодээ ажыл-агый култураларынч арамында субпрониктиг үнүш — шай база бар. Ону Совет Эвиелениде болган даштыкыда-лаа колдуунаа холуур будумел кылдыр ажит-даа турар. Ону өске сорттун шайларынга бичини-ле холуптарга, оң амалын чаа-гай кылдыр. Краснодарын шайынч амалын кайтамчыктың чаагай болган кызыл-мажар өнүт болуп. Брюссельге болган бүтү-делегей делегелгезинге Краснодар-нын шайы шаг-шаңдан тура делегей эң терини дээр Цейлоунун шайы-биле кады бирги чери ап, үлөшкени иччанган таварыга эвес.

1972 чылдың июль айда Дагомьстың болган өске-даа ындат беш шай совхозуна үндөлдөөш, Сочиниң бугуруде кат-тыжышкынын — «Краснодарын шайы» дээр фирманы тургускан. Оон шай шөлү 1200 гектарда чаптылган. Ооң эң дээр

«СЭКП-ниң XXV съездинге төлөпкит журажыр». Бөлүк материалдар.
«Ажылгага кирбей барган тууду». Г. Невольниң корреспондентшизы.
«Бөбүрүстөк болушкунун сууда». Дагыткыда болуш-

А. МОНГУШТУҢ «Баштайгы хантаашын» деп фотозтууду.

МЭЭҢ БОДАЛЫМ

Сөөлгү чылдарда республи-кага школаларынч материал-дык баазаны улам быжыттып, мергежилди калдыр-биле хандырттып турар. Тыва школаларынч өөрдиге програм-малары эде кылдынып, оларын упказыны, негелде-зинге дүүштүр өөрдиге ном-нарын чаартып турар. Благ-гыя тыва эге класстарынч өөрдиге номнарынч утка-шынын болган чурук клас-талгазын экижилеринге Тыва-нын ном үндүрер чери чугула кичээгенин салып турары эки.

Авторларын, очудурук-чуларынч одуруун дур-жугалыг башкылар болган эрте-м ажылдакчылары-биле додуруун эл турар. Нацио-нал республикаларга орус дымды өөрдир талазы-биле шыраак мергежилдеринч бирзын, педагогика эртеме-риниң доктору, профессор А. Ф. Бойцова биле педаго-гика эртеменинч каялдат-тары О. М. Барган, Х. С. Алым-оол оларынч «Бук-вар», «Ужуглел» деп ийн номнарын 1974, 1975 чылдарда өнүт кылдыр үндүргөн. Бо дээрге тыва школаның бирги класс өөреникчилерине улуг

белек-тир. Унаас белеткек класстың «Ужуглелди» эел-чегил үндүргөзүн өнүт, каасталгалыг көстүп келер.

Дыл эртеменинч доктору Ш. Ч. Сат 2-ги класстың тыва дыл номун чогааткан. Бо дээр-ге өң, каасталга чок-даа бол-за, эге класстарынч тыва дыл номнарына эки ажыл-дарынч бирзын. Тыва школаның орус, тыва амаларга болган литератураларга өөрдиге номнарын экижилер та-лазы-биле эрте-м ажылдакчы-лары Д. А. Монгуш, А. К. Калзан, М. Д. Биче-оол, эртемеде педагогтар Р. Р. Беган, Е. И. Контеева болган дуржугалыг башкылар, чо-галачылар үлүт-хузуун докта-мал кырып турар. Башкылар-га, учышыне, институт сургуу-ларынга эргежок чугула ты-ва дымды нити методиказын баштай К. Х. Оргу, өөлдүң Х. С. Алым-оол чогааткан. Иччанган тыва дыл мето-ликазын үндөзүн тургусту-нуп келген.

Дыл эртеменинч кылди-даттары Д. С. Куулар, М. А. Хадаханэ болган өске-лаа шынчлекчилерин тыва ли-тература дугайында ажылда-ры башкыларга, сургуударга

база материалдыг кижилерге чугула материалдар алгарып.

Ниятин-биле алтыр, рес-публиканың култура амдыра-лында чедиршинери дөгер-эни санаары берен. Оон-биле зергелештир улус өөрдиге-зинге хамарыштыр шиктир-леттирин турар айтырларга база бар. Тодаргайлаарга, республиканың аялы-саатар-ныга удурулга болуп тыва дыл кырында кижиздилге ажылдынч программазы тур-густунман. Эге болган үстү-кү класстарга тыва дыл, номчула, литература кичээ-дерин чорударыңа дузалар өөрдиге номнарын калчар ажылдарына удурулга бол-лур методиктиг айтышкын-нар, көргүзүт материалдарын чогааттып турар. 8—10 чыл бурунгар үндүрер таблицалар төнгөн.

Кылдырган ажылдарынч са-нын көздүлөр парлар, дур-жугалыг башкыларынч ажы-лы тамычар, өөренип коор, берге темаларга кичээлдер чо-рудуу номчушттар кылдыр үндүрер ажылдарын күштөл-дерери күөскөт. Өөрдиге номнарынч авторлары, очу-дурукчулар биле башкыларынч ужуражылгазын орнаастаар

болза кайы-кайымыңа прак-тиктиг дузын чедирер, ном-нарынч утка-шынын эки-жилерине ийдиг болуп деп бодаар мен.

Школаларга чоругура, бо-дунуң амалыга берилген башкыларың кайымыңа ол дил-лес дээр. Оларынч барганы-деп өөренип алыр, ниятин-биле дуржулга, болаа солтур, үшкүзүнө дузалар, сүме кадар-даа таварыга туруп кээр. Эвээр таварыгаларда, чамдык башкылар чүве со-нуугурава боор чором. Ындыг кижилер программа негелде-зин эки билес, оон ужу-рундан бир класка өөрдир номун өске класка-даа суме-леп тургулар. Чыжээлдерге, бо өөрдиге чылынч бирги үндүрүлгө белеткек класстың өске класстың «Ужуглели» өөренип турганга база бар. Ындыг чыгырларын бол-дурбазы-биле школаларга хы-налдаар чорудары чугула.

Школаларыңа хам-маарышкы четтестер дуга-йында боддаларын улус өөрдиге орнациянын удурут-чулары делтин. Боттук хем-чеглерин алыр дээрине ба-жыкча илетген түр.

К. СИМЧИТ.

ТУРАСКААЛДЫ ДУГЛАВАС

Сөөлгү чылдарда бистиң найысылалымыс Кызылда төөгүнүң болган културалыг тураскаалдары бар апарыл-лаан. Ол номчуг өөрүнчүг-дүр. Анык өскенге чоңунч алдар-лыг төөгүнүң өөрдирине ба-за бир дээштиг чепсен ол.

Бистиң найысылалдың ил-шөлү — Ленин шөлү. Ол дег-ген шөлө бистиң башкымыс В. И. Ленинге хулурден шун-наан улуг тураскаалды ылган. Ону ырантан-на эскерип наал болуп. Тураскаалды дол-гандыр чечентер тарып өстү-рер шөлү кылган. Чөгүм чогуңда черинч кырын ылы-мыш даш-биле шиниктелдөө «Шириктеп» наан. Чайын казы хунерде, частан-даа турал, кыжын соок хунерде; хар-даа чаал турал, Ленинниң турас-каалы чаны-биле эртен ки-жиңи доктаалдыптар, бодун-дува чайгаар-ла хазра туду бээр чурумдалыг болган өндүр нөстүр култураның бир чараш тураскаалы бөеп турар.

Төгүңүң ёзулуг тураскаал-дынга Кызыл партизаннарга тураскаал хамаржыр. Улуг-Хемнинч эринге Совет эрге-чагырга дээш, Октябрь-ның херээ дээш антэр-биле чааламып тургаш, амы-ты-нын оскунган маадырларынч демисежин турган черинде,

хажрүктүн черинде ону ылган. Ол тураскаалды чайын көөрү бергедээ — долгандыр узун-узун ыштар дуй үңгү-лээн болган чөрүмал минилер доразан эскербес, чаны-биле хилелдир басып эрте бээр апарган.

Ада-чурттуң Улуг дайынын-га киринч чөраш, аал-чур-тунче чанып илбейн барган маадырларга улуг тураскаал-ды Ленин куудумчуңуң ба-жында, парк аксында ылган. Ол тураскаал кемиз, ылангыла делгандыр сайгы-гааннар чырып, сыдыстар дээрден бакылап турда, мага-лыг нөстүр.

Хоомай таадыз база бар. Чайын бо тураскаалды көөрү берге долгандыр шөөн, дым, төрек тарып кааннан, олар узал есеш, тураскаал-дын нөрүштүг хөвирин чон наараңдан чажырып наалтар. «Ада-чурттуң Улуг дайыны-ның маадырлыг тураскаалы найда чүвөл?» деп хомадан айтырларынч чайын бо-ла дымнаар ижи мен.

Мээң саналым кыска: ту-раскаалды кылырын ылгаш, дөргүн арыг-биле дуглаан херээ чок, кайы ырантан чон наараңга нөстү бээр ылдыр чогадып наан архитекторлар болгаш скульпторларынч не-гелдесин сагыры чугула!

М. КЕНИН-ЛОПСАН.

КУШ-АЖЫЛЧЫ ЧЫЛДАР

Кадыг-дошкун дайынынч доозулган чылымда, Тыва Совет Эвиелениң амы-дуңма өг-бөдөлиниге бактаал кирген, экономика, културалыг шал-кын хөгжүлдөгө чаа-ла хазра туттуңуң киринкен турган үе-линде Иргат Номовна амды-ралдык дөптөр өөрүнө башкымын кылды, башкы ажылын шилпип алган. 1945 чылдың кузунуңда ол Барым-Хем-чик районун Кызыл-Тайга (эм Чөөн-Хемчик районда) школаныңга амдырал эгелээр. Иччан көшкун арттарың уруг-дарың школлага чыгып эскеп ап деп чүве нарын ай-тыртып турган. Ам 30 ажык чыл стажыг башкы ол школлага тос чыл амдылган, оон артык чылдары Эрги-Барлык ортумак школаныңга амдырал келген Иргат Номов-на 1955 чылда Кызылдың баш-кы учылысина бот-өөрөдиге биле доостан.

Хоочун башкы хей чылдар-да ийн чылды чок амдылал турар. Ам башкылап турары 2 «б» класка база-ла белеткек класстан эгелеп 100 хуу өөрдигелер бооп келген. Башкымың доостурган клас-тарынч үстүкү класстарга барган эл-найралды, бажыг сагыла-чурумку, өөрдигезиниң белик шынарды оон амдылганга калдыг үнелел дээрине тодаргай үндөнип, 10 «б» класка барган өөреникчилери — эртен чылын өөрүм болган өөрдиге тала-зы-биле школлага социалист чарышка тилекчи бооп, Шу-шыскөде Ленин чураскаалдык черлерин барып көөр эргени чаалап алган. База-ла Иргат Номовнаң эге шко-

ла доостурган 6 «б» класка школлага өөрдиге, чурум та-лазы-биле шыгарал, Кызыл чедир эскурияларан келген.

Коммунист башкы школлага партия орнациянынч чы-рктарынч оралкычы, шыр-дымышынч амдылчаларынч профессорлар райкомунч келжигүн, агитатор, школлага педагогика нитилелдиниң эге орнациянынч даргасы.

Өзүн олар салгалды кижизилер, эрте-м-билте өөрдир дөштү шудуру, чедиршиниң куш-ажылы дээр Иргат Номовна Бадан Ленинниң буйбей мезалы-биле, «Социалист чарыштын нилекчин» деп хөр-өк демдээ-биле шилпикте-лген. Оон хөрөө «Неңиң ал-дары» медалдар база кастап чоруур. Улуг отун Валерий, уруу Чечекей Баданнар ба-за-ла мезиниң аян истеп, башкы ажылы шилпип алган-лар. Сеталык биле Наталы ийн утбашы Кызылдың уран чула үнелелениде эки өөренип турарлар. А Васа биле Волода — школалыклар. Оларынч өөрдигезиниң дем-делел дөптөрүнде чүтле «б» биле «б».

Башкымың бодунуң төрөөн уруулары ага, хуумагалыг кар-рактал өстүргени, эрте-м-билте амдырал-чуртталгаже чүтлөөн чаштарыңан ам кан-дыг кижэ чок дээр. Олар дээш ол кандыг бергелерин, чеже уйгу чок дунерти эрт-лээн дээр. Иргат Номовна эрн бажырың чаагай сетканы, бүтү күжүн, билгин урууларга тураскаалып чоруур.

А. ЕВРОП,
Барым-Хемчик район.

Редакцияның АДРЕЗИ: ИИДЕКС 667000

Кызыл. Шетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторунуң 24-63, редакторунуң оралкычыларынч 35-24, 31-75, пропаганда шилдизиниң 31-75, харымсалгалыг секретарынч 23-54, партияны амдырал класдиниң 37-13, култура класдиниң 23-54 кезе ажал-агы класдиниң 21-47, үлөтүр класдиниң 22-64, чагаа класдиниң 41-27, информация база совет тургузу класдиниң 20-60, корректорларынч 27-41, бухгалтериянын 50-22, солу келбейн барганга 32-75 телефонго долгаар.

Тираж 16026. ЧАГЫҢ